

versalis, tamen proxima causa obligationis est ipsa lex humana, quia non obligat tantum ut signum voluntatis divinæ, sed proxime, ut signum voluntatis humanæ, et ita in legibus humanis minus propinque (ut sic dicam) obligat lex æterna. De qua hæc sufficere videntur.

CAPUT V.

AN LEX NATURALIS SIT IPSA NATURALIS RATIO RECTA.

1. *Variae opinioniones circa formalem rationem legis naturalis.* — *Sensus questionis exponitur.* — Aliquam esse naturalem legem in libro 1, capite 3, supposuimus et ostendimus, fietque certius inquirendo quid sit. Dixerunt ergo aliqui hanc legem nihil aliud esse quam ipsam naturam rationalem, ut talis est. Hoc tamen in diversis sensibus affirmari potest, et ideo advertere oportet rationalem naturam dupliciter spectari posse: uno modo secundum se, id est, quatenus ratione talis essentia, quam habet, quædam sunt illi convenientia, et alia inconvenientia: alio modo quatenus vim habet iudicandi de his quæ sibi conveniunt, vel disconveniunt, mediante lumine naturalis rationis. Quam duplicem considerationem insinuavit divus Thomas, dicta questione 94, articulo 2, ubi prius distinguit varias inclinationes naturales humanæ naturæ, secundum quas ratio dicat de his, quæ sunt bona, vel mala tali naturæ, ut inde colligat præcepta legis naturalis. Duplex ergo sensus esse potest sententiæ asserentis legem naturalem esse ipsam naturam rationalem. Primus est, ut hoc intelligatur de ipsa natura secundum se, quatenus ratione suæ essentia talis est, ut ei ex natura sua tales actiones sint convenientes, et contrariæ disconvenientes. Alter est ut intelligatur de ipsa natura ratione iudicii rationis quod in ipsa est connaturaliter, et respectu illius habet rationem legis.

2. *Prima opinio affirmans legem naturalem consistere formaliter in ipsa natura rationali ut non implicat contradictionem, et est fundamentum honestatis in actibus.* — Est ergo prima sententia affirmans naturam rationalem secundum se, et ut non implicat contradictionem, estque fundamentum omnis honestatis actuum humanorum, vel convenientium tali naturæ, vel contrariæ turpitudinis eorum per disconvenientiam ad eandem, esse ipsam legem naturalem. Ita docuit Vasquez, 1. 2, disputat. 150, capite 3, et id sæpe repetit in toto

discursu hujus materiæ, neminem autem pro hac sententia refert. Fundamentum est, quia sunt aliquæ actiones ita intrinsece malæ ex natura sua, ut nullo modo pendeant in malitia ex prohibitione extrinseca, nec ex iudicio, vel voluntate divina, et eadem ratione sunt aliæ actiones ita intrinsece bonæ et honestæ, ut in hoc etiam non pendeant ex causa extrinseca. Quod suppono ex communi sententia theologorum in 2, d. 38, et ex divo Thoma, 1. 2, q. 100, art. 9, et Vict. Relect. de Homicid., 1 part., et in sequentibus id confirmavimus. Nunc breviter ratio est, quia actus morales habent suas intrinsecas naturas et essentias immutabiles, quæ non pendent a causa, vel voluntate extrinseca magis quam aliæ rerum essentia, quæ per se non implicat contradictionem, ut nunc ex Metaphysica suppono.

3. Hinc ergo formatur prima ratio: nam in his actionibus invenitur honestas vel turpitudine per conformitatem ad aliquam legem, et non per conformitatem ad iudicium rationis: ergo per conformitatem ad ipsam rationalem naturam: ergo ipsa natura secundum se est lex naturalis respectu omnium quæ præcipiuntur vel prohibentur, vel probantur aut permittuntur lege naturali. Major supponitur, vel ex illo Roman. 4: *Ubi non est lex, nec prævaricatio*, vel ex definitione peccati tradita ab Augustino, 22 contra Faustum, capite 37: *Est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*: vel ex illo Ambrosii, libro de Paradiso, cap. 8: *Non consisteret peccatum, si interdictio non fuisset*: vel denique quia omnis honestas virtutis habet aliquam mensuram, quæ habet rationem legis. Minor vero probatur: quia mentiri, verbi gratia, non ideo malum est quia per rationem iudicatur malum, sed potius e converso; ideo vere iudicatur malum, quia per se malum est: ergo non est iudicium mensura malitiæ actus: ergo nec est lex prohibens illud. Unde e converso probantur aliæ consequentiæ, quia ille actus ideo malus est, quia secundum se est disconveniens naturæ rationali: ergo ipsa natura est mensura talis actus, et consequenter est lex naturalis.

4. Secunda ratio esse potest, quia præcepta hujus legis sunt, vel principia per se nota ex terminis, vel conclusiones evidenti necessitate ex illis elicite, quæ sunt priores omni iudicio rationis, non solum intellectus creati, sed etiam ipsius intellectus divini: sicut enim essentia rerum, quatenus non implicat contradictionem, sunt tales vel tales in esse essentia ex se, et ante omnem causalitatem Dei, et quasi

independenter ab ipso, ita honestas veritatis et turpitudine mendacii talis est ex se, et secundum æternam veritatem: ergo respectu talium actuum vel præceptorum non potest iudicium habere rationem legis, quandoquidem ante omne iudicium sunt boni vel mali, atque adeo præcepti vel prohibiti; ergo nihil potest habere rationem legis naturalis respectu illorum, nisi natura ipsa rationalis. Tertio, in aliis naturis rerum inferiorum, mensura boni et mali, convenientis et disconvenientis est uniuscujusque rei natura: ut, verbi gratia, calor est disconveniens aquæ, et frigus conveniens, quia aqua ex vi suæ formæ et naturæ postulat frigus et non calorem, sed potius illi repugnat. Unde si velimus mensuram aliquam, et quasi legem assignare motionum convenientium et disconvenientium tali rei, nullam inveniemus præter naturam ejus; ergo idem cum proportione est in natura rationali, in qua convenientia vel disconvenientia actus liberi ad ipsam naturam rationalem ut talis est, constituit honestatem vel turpitudinem, et ita magis proprie pertinet ad rationem legis.

5. *Excluditur prima opinio de ratione legis naturalis.* — In hac sententia veram esse existimo doctrinam, quam in fundamento supponit de intrinseca honestate vel malitia actuum, qua sub legem naturalem prohibentem vel præipientem cadunt, ut in discursu capitis declarabo. Nihilominus sententia ipsa quatenus ad legem naturalem declarandam pertinet, et modus loquendi de illa mihi non probatur. Primo, quia modus loquendi alienus est ab omnibus theologis et philosophis, ut statim videbimus. Secundo, quia natura ipsa rationis præcise spectata, ut talis essentia est, nec præcipit, nec ostendit honestatem aut malitiam, nec dirigit aut illuminat, nec alium proprium effectum legis habet: ergo non potest dici lex nisi velimus valde æquivoce et metaphorice nomine legis uti, quod evertit totam disputationem: nam supponimus cum communi sententia non solum doctorum, sed etiam canonum et legum, jus naturale esse verum jus, et legem naturalem esse veram legem.

6. Tertio, declaratur in hunc modum, quia non omne id quod est fundamentum honestatis, seu rectitudinis actus lege præcepti, vel quod est fundamentum turpitudinis actus lege prohibiti, potest dici lex: ergo licet natura rationalis sit fundamentum honestatis objectivæ actuum moralium humanorum, non ideo dici potest lex, et eadem ratione, quamvis dicatur

mensura, non ideo recte concluditur quod sit lex, quia mensura latius patet quam lex: unde totus discursus procedit a generali ad speciale affirmative colligendo, quod vitiosum est. Assumptum declaratur multis modis. Primo, in eleemosyna: indigentia pauperis, et facultas dantis est fundamentum honestatis, vel obligationis actus eleemosynæ, et tamen nemo dicit necessitatem pauperis esse legem eleemosynæ: simile est quod de temperantia tradit D. Thomas, 2. 2, q. 141, art. 6, necessitatem corporis esse regulam temperantiæ; nemo tamen dicit esse legem, sed esse fundamentum legis. Imo ibidem ad 1, ait D. Thomas beatitudinem esse regulam actuum humanorum, quatenus honesti sunt, et tamen non est lex; constat ergo rationem regulæ et mensuræ latius patere. Item finis est regula et mensura mediorum, et non est lex; et objectum est regula et mensura actuum, et similiter non est lex, vel laboramus in æquivoce abutendo terminis.

7. *Impugnatur prædicta opinio ex absurdis quæ sequuntur.* — Præterea possumus ab inconvenientibus argumentari; unum est, quia sequitur non minus proprie habere Deum suam legem naturalem, quæ ipsum liget et obliget, quam homines, quod videtur absurdum. Sequela patet, quia etiam Deo repugnat, verbi gratia, mendacium, quod est disconveniens excellenti naturæ suæ; est ergo ipsa natura Dei regula honestatis, quæ est in dicendo verum, et turpitudinis, quæ est in mendacio; ergo natura Dei non minus est lex respectu Dei, quam sit natura hominis respectu hominis. Nam quod voluntas Dei tantam habeat rectitudinem, ut non possit non conformari illi naturæ, quando aliquid postulat ut necessarium ad honestatem, nihil refert ad rationem legis, quæ solum ponitur in illa ratione mensuræ, quæ in natura divina invenitur. Unde D. Thomas, 1 p., q. 21, art. 1, ad 3, ait justitiam Dei respicere decentiam ipsius, secundum quod reddit sibi quod sibi debetur; ipsa ergo natura Dei est mensura suarum actionum, quatenus convenienter et decenter ad illam operatur: erit ergo lex. Item eadem ratione divina bonitas manifestata beato erit lex amoris beatifici: quia est mensura honestatis ejus, et modi quem observare debet in diligendo. Parumque refert quod amor ille sit necessarius necne, quandoquidem lex hæc est mere naturalis, et solum requirit rationem mensuræ in ipsa natura existentem.

8. Deinde sequitur legem naturalem non

esse legem divinam, neque esse ex Deo. Probatur sequela, quia juxta illam sententiam præcepta hujus legis non sunt ex Deo quatenus necessariam honestatem habent, et illa conditio quæ est in natura rationali, ratione ejus est mensura illius honestatis, non pendet a Deo in ratione, licet pendeat in existentia. Nam quod mendacium, verbi gratia, sit disconveniens tali naturæ, non est ex Deo, nec pendet ex ejus voluntate: imo ordine rationis est prius quam judicium Dei: ergo lex naturalis præcedit judicium et voluntatem Dei: ergo non habet auctorem Deum, sed per se inest tali naturæ eo modo quo de se habet ut sit talis essentiæ, et non alterius. Quod autem consequens illud non sit admittendum, ostendemus in sequentibus. Tandem in ipsis legibus humanis, cum justæ et rectæ esse debeant, supponi necessario debet aliquod fundamentum justitiæ et rectitudinis earum: nam omne justum et rectum per ordinem ad aliquam regulam justum est, quatenus illi adæquatur: ergo bonum commune, verbi gratia, vel communitas ipsa quatenus ei debetur, vel conveniens est talis materia, vel actio quæ lege humana præcipitur, erit quædam lex prior ipsa lege humana, et tanquam lex ejus, quia est mensura ejus: quod nemo dicit. Concludimus igitur illam rationem mensuræ, vel fundamenti honestatis non satis esse ad rationem legis, ideoque solam naturam rationalem, ut sic, non posse convenienter vocari legem naturalem.

9. *Secunda sententia asserens legem naturalem esse vim quamdam naturæ, quam appellamus rationem naturalem.* — Est ergo secunda sententia, quæ in natura rationali duo distinguit, unum est natura ipsa, quatenus est veluti fundamentum convenientiæ, vel disconvenientiæ actionum humanarum ad ipsam: aliud est vis quædam illius naturæ, quam habet ad discernendum inter operationes convenientes et disconvenientes illi naturæ, quam rationem naturalem appellamus. Priori modo dicitur hæc natura esse fundamentum honestatis naturalis: posteriori autem modo dicitur lex ipsa naturalis: quæ humanæ voluntati præcipit vel prohibet quod agendum est ex naturali jure. Hæc videtur esse mens theologorum, ut sumitur ex D. Thoma, 1. 2, q. 94, art. 1 et 2, et in 4, d. 33, q. 1, art. 1; Alensi, dicta q. 27. Ita sentiunt et Abul., Matth. 19, q. 30, Soto, l. 1 de Just. q. 4, a. 1; Viguer., in Inst., c. 15 § 2, vers. 1, et alii theologi frequenter, et jurisperiti in titul. de Just. et jur., et specialiter videri potest Albert. Bolog., tr.

de Lege, jur. et æquit., n. 25 et 26, ubi alios refert. Philosophi etiam hoc modo frequenter loquuntur, ut retuli præcedenti l. c. 3.

10. *Confirmatio ex Scriptura.* — Potestque fundari in Paulo, Rom. 2, ubi cum dixisset: *Gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex*, quasi declarans quomodo sibi sint lex, et quæ sit illa lex, subjungit: *Ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Est autem conscientia opus rationis, ut constat, et illa præbet testimonium, et ostendit opus legis scriptum in cordibus hominum, quia testificatur male aut bene agere hominem, quando resistit, vel sequitur dictamen naturale rectæ rationis, et consequenter ostendit dictamen illud habere vim legis in homine, etiamsi scriptam exterius legem non habeat. Hoc ergo dictamen est lex naturalis, et ratione illius dicitur homo, qui illo ducitur, esse sibi lex, quia in se habet scriptam legem, medio dictamine naturalis rationis: et hoc confirmat D. Thomas, q. 91, a. 2, ex illo Ps. 4: *Quis ostendit nobis bona, signatum est super nos lumen vultus tui Domine*: ibi enim significatur, per lumen rationis participare hominem legem æternam dictantem quid sit faciendum, quidve vitandum: illud ergo est lex naturalis, quia hæc non est nisi quædam participatio naturalis æternæ legis.

11. *Confirmatio ex Patribus.* — Potest etiam hæc sententia ex Patribus confirmari: nam Basilius, ut refert D. Thomas, d. q. 91, a. 1, arg. 2, dixit, synderesim, seu conscientiam esse legem intellectus nostri, quod non potest intelligi nisi de lege naturali, ut ibidem divus Thomas dixit, sumptumque videtur ex Basilio, hom. 12, in init. Prov. De etiam hac lege videtur loqui Damascenus, l. 4, c. 23 de Fide, cum ait: *Lex Dei mentem nostram incedens, eam ad se pertrahit, conscientiamque nostram vellicat, quæ et ipsa mentis nostræ lex dicitur.* Ubi Clichtoveus sic exponit: *Lex mentis nostræ est ipsa naturalis ratio Dei, legem habens sibi inditam, impressamque et insitam, quia bonum a malo interno lumine dijudicamus*, etc. Idem sentit Hieron., Ep. 151 ad Alg., q. 8, ubi hanc legem appellat legem intelligentiæ, quam ignorat pueritia, nescit infantia; tunc autem venit et præcipit, quando incipit intelligentia, quæ non possunt ipsi naturæ rationali convenire. Addit enim Pharaonem stimulatam lege naturæ suæ crimina cognovisse, Exod. 9; non stimulat autem nisi recta ratio. Et Maxim., tom. 5 Bi-

blio., centur. 5, cap. 13: *Lex naturæ, ait, est ratio naturalis, quæ captivum tenet sensum ad delendam vim irrationalem*; et Augustinus, lib. 2 de Serm. Domini in monte, *Nullam animam esse, dicit, quæ ratiocinari possit, in cujus conscientia non loquatur Deus. Quis enim legem naturalem in cordibus hominum scribit, nisi Deus?* Et ita exponit locum Pauli ad Rom. 2. Quod eodem modo tractat copiose Ambrosius, l. 5, Epist. 41, ubi inter alia ait: *Ea lex, scilicet naturalis, non scribitur, sed innascitur, nec aliqua percipitur lectione, sed profuso quodam naturæ fonte in singulis exprimitur.* Idem sumitur ex Isidoro, 5 l. Etymol., cap. 2. Denique Lactantius, lib. 6 de vero Cultu, cap. 8, verbis Ciceronis, in lib. de Repub., legem naturalem describit, dicens: *Est quidem vera lex recta ratio naturæ congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quæ vocet ad officium jubendo, vetando, etc.*

12. *Confirmatur opinio rationibus.* — Ratione breviter declarari potest ex dictis. Primo a sufficienti divisione: nam lex naturalis in homine est, quia non est in Deo, cum temporalis sit et creata, nec est extra homines, quia non est scripta in tabulis, sed in corde, et non est in ipsa natura hominis immediate, ut ostendimus, nec est in voluntate, quia non pendet ex voluntate hominis, sed illam ligat et quodammodo cogit; ergo necesse est, ut sit in ratione. Secundo, quia effectus legis, qui in lege naturali considerari possunt, immediate proveniunt a dictamine rationis: nam illud dirigit, obligat, et est regula conscientiæ, quæ accusat, vel approbat facta: ergo in illo consistit hujusmodi lex. Tertio, proprium est legis dominari et regere; sed hoc tribuendum est rectæ rationi in homine, ut secundum naturam recte gubernetur: ergo in ratione est lex naturalis constituenda tanquam in proxima regula intrinseca humanarum actionum.

13. *An lex naturalis consistat in actu, vel in habitu mentis.* — Solet autem hic interrogari an hæc lex consistat in actu, vel in habitu, seu in lumine ipso naturali, id est, in aliquo actu primo. Nam in hoc etiam dissentiunt theologi: multi enim volunt esse actum secundum, quia lex est imperium, quod in actu consistit, et quia actus est proprie regula dirigens. Hæc est sententia communis Thomistarum 1. 2, q. 94, a. 1, ita interpretantium sententiam D. Thomæ ibi, ut patet ex Cajetano, Conrado et aliis; Antonino, 1 p., tit. 13, cap. 1, Soto, l. 1 de Just., q. 4, a. 1. At vero Alensis, 3 q. 27, memb. 2, per tres articulos

judicat esse habitum. Potestque suaderi, quia lex naturalis dicitur congenita cum natura, et semper permanens, quæ non conveniunt actui, sed habitui: nomine enim habitus non intelligitur qualitas superaddita potentiæ, sed ipsum intellectuale lumen, prout in actu primo spectatur. Aliter Bonaventura in 2, d. 39, art. 2, q. 1, ad ult., dicit legem naturalem, uno modo significare habitum: alio modo significare præcepta ipsa naturalia, ut sunt objective in mente, seu synderesi. D. Thomas autem dicit legem naturalem proprie significare actum, seu judicium rationis: alio vero modo esse habitum, quatenus ipsa principia naturalia habitualiter manent in mente.

14. *Judicium auctoris, et resolutio quæstionis.* — Mihi sane videtur quæstio de modo loquendi, et non dubito, quin in actuali judicio mentis propriissime existat lex naturalis. Adde vero etiam lumen naturale intellectus expeditum de se ad dictandum de agendis posse vocari naturalem legem: quia quamvis homines nihil actu cogitent, aut judicent, naturalem legem retinent in cordibus suis. Considerandum est ergo legem naturalem, prout de illa nunc loquimur, non considerari in ipso legislatore, sed in ipsis hominibus, in quorum cordibus illam descripsit, ut ait Paulus, et per lumen mentis, ut significatur in Psalm. 4. Ergo sicut lex humana, prout est extra legislatorem, non solum significat actualem cognitionem vel judicium existens in subdito, sed etiam permanens signum in aliqua scriptura, quod potest semper excitare illam cognitionem: ita in lege naturali, quæ in legislatore non est aliud quam lex æterna, in subditis non solum est actuale judicium, vel imperium: sed etiam lumen ipsum, quod veluti permanenter continet scriptam illam legem, et potest semper actu illam repræsentare.

15. *Quomodo distinguatur lex naturalis a conscientiæ regula.* — Unde etiam facile intelligitur quomodo lex naturalis comparetur ad conscientiam: aliquando enim censetur esse idem, ut ex Basilio et Damasceno supra retulimus, quia conscientia nihil aliud est quam dictamen de agendis. Nihilominus tamen in rigore hæc duo diversa sunt: nam lex dicit regulam generaliter constitutam circa agenda: conscientia vero dicit dictamen practicum in particulari: unde potius est veluti applicatio legis ad particulare opus. Ex quo etiam fit ut conscientia latius pateat quam lex naturalis, quia non tantum applicat legem naturalem, sed etiam quæcumque aliam, sive divinam,

sive humanam. Imo conscientia non solum applicare solet veram legem, sed etiam existimatam: quomodo interdum datur conscientia erronea: lex autem erronea dari non potest: nam eo ipso non erit lex, quod maxime verum est in lege naturali, quæ Deum habet auctorem. Denique lex proprie fertur de agendis, conscientia autem etiam versatur circa ea quæ jam facta sunt, et ideo illi tribuitur non solum ligare, sed accusare, testificari, et defendere, ut videre licet in D. Thoma, 1 p., q. 79, et 1. 2, q. 19, art. 6, quibus locis de conscientia disseritur, et specialiter de hoc videri potest Alensis, dicta q. 27, memb. 2, art. 3, et Bonaventura, in 2, d. 39, a. 2, q. 1.

CAPUT VI.

AN LEX NATURALIS SIT VERE LEX DIVINA PRÆCEPTIVA.

1. *Proponitur ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi in præsentī quæstione oritur ex fundamento prioris sententiæ relatæ capite præcedenti, quod ibi propositum est, et nondum est solutum. Lex enim propria et præceptiva non est sine voluntate alicujus præcipientis, ut in l. 1 ostensum est: sed lex naturalis non nititur in voluntate alicujus præcipientis: ergo non est proprie lex. Minor probatur ex adductis in cap. præcedenti, videlicet, quia dictamina rationis naturalis, in quibus hæc lex consistit, sunt intrinsece necessaria, et independentia ab omni voluntate, etiam divina et priora, secundum rationem, qua illa libere aliquid velit, ut Deus est colendus, parentes honorandi, mendacium est pravum et cavendum, et similia, quod satis videtur supra probatum; ergo lex naturalis non potest dici vera lex. Et confirmatur, quia non est verum præceptum; ergo nec vera lex. Antecedens patet: quia vel est præceptum hominis ad seipsum, et hoc non, quia tale præceptum, vel non est nisi iudicium ostendens veritatem rei, vel, si sit intimatio voluntatis seu electionis jam factæ, per se non est necessarium ad operationem, nec inducit obligationem, sed executionem: et ita nec sufficit, nec confert ad veritatem vel proprietatem legis. Aut est præceptum alicujus superioris, et hoc etiam dici non potest propter rationem factam, quod seclusa omni voluntate superiori, lex naturalis dictat quid sit bonum vel malum.

2. Atque hinc etiam videtur concludi, naturalem legem non posse dici proprie divinam,

id est, a Deo tanquam a legislatore datam. Dico autem, *tanquam a legislatore*, quia clarum est rationem naturalem, et ejus dictamina esse divinum donum descendens a Patre luminum. Aliud vero est, hanc legem naturalem esse a Deo effective tanquam a prima causa; aliud esse a Deo, ut a legislatore præcipientem et obligante. Nam primum est certissimum, et de fide: tum quia Deus est prima causa omnium bonorum naturalium, inter quæ magnum bonum est rectæ rationis usus et lumen: tum etiam quia hoc modo omnis veritatis manifestatio a Deo est, juxta illud ad Roman. 1: *Revelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem Dei in injustitia detinent*; et declarans Paulus cur vocet veritatem Dei, subdit: *Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit*, utique per naturale lumen rationis, et per visibiles creaturas, per quas possunt invisibilia Dei cognosci. Hoc ergo modo, id est, in genere efficientiæ et magisterii (ut ita dicam) interpretantur locum illum Pauli Chrysostomus ibi homil. 3, et copiosius homil. 12 et 13 ad Popul.; Theophyl. etiam in eundem locum Pauli, et ibidem Ambrosius et Cyril. 1. 3, contra Julian. versus finem, § *Nam quod summa* et sequentibus, et optime Augustinus serm. 55 de Verb. Domini, et l. 2 de Serm. Domini in monte, cap. 9: *Quis* (ait) *legem naturalem in cordibus hominum scribit, nisi Deus?* Est ergo sine dubio Deus effector, et quasi doctor legis naturæ; non tamen inde sequitur ut sit legislator, quia lex naturæ non indicat Deum ut præcipientem, sed indicat quid in se bonum vel malum sit, sicut visio talis objecti indicat illud esse album vel nigrum, et ut effectus Dei indicat Deum ut auctorem suum, non tamen ut legislatorem: ita ergo censendum erit de lege naturali.

3. *Prima sententia affirmans legem naturalem non esse legem præceptivam proprie, sed judicantem.* — In hac re prima sententia est legem naturalem non esse legem præcipientem proprie, quia non est signum voluntatis alicujus superioris, sed esse legem indicantem quid agendum vel cavendum sit, quid natura sua intrinsece bonum ac necessarium, vel intrinsece malum sit. Atque ita multi distinguunt duplicem legem: unam indicantem, aliam præcipientem, et legem naturalem dicunt esse legem priori modo, non posteriori. Ita Gregorius, in 2, d. 34, q. 1, a. 2, paulo post principium, § *Secundum corollarum*, qui refert Hugonem de sancto Victore, l. 1 de Sa-

eram., p. 6, cap. 6 et 7. Sequitur Gabriel 2, d. 35, quæstion. 1, art. 1; Almainus lib. 3 Moral., c. 16; Corduba, lib. 3 de Conscient., q. 10, ad 2. Atque hi auctores consequenter videntur esse concessuri legem naturalem non esse a Deo, ut a legislatore, quia non pendet ex voluntate Dei, et ita ex vi illius non se gerit Deus ut superior præcipientis, aut prohibens; imo ait Gregorius quem cæteri secuti sunt, licet Deus non esset, vel non uteretur ratione, vel non recte de rebus judicaret, si in homine esset idem dictamen rectæ rationis dictantis, verbi gratia, malum esse mentiri, illud habiturum eandem rationem legis, quam nunc habet, quia esset lex ostensiva malitiæ, quæ in objecto ab intrinseco existit.

4. *Secunda sententia affirmans legem naturalem esse vere divinam ac præceptivam.* — Secunda sententia huic extreme contraria, est, legem naturalem omnino positam esse in divino imperio, vel prohibitionem procedente a voluntate Dei, ut auctore et gubernatore naturæ, et consequenter hanc legem ut est in Deo, nihil aliud esse quam legem æternam ut præcipientem, vel prohibentem in tali materia; in nobis vero hanc legem naturalem esse iudicium rationis, quatenus nobis significat voluntatem Dei de agendis, et vitandis circa ea, quæ rationi naturali consentanea sunt. Ita sumitur ex Ochamo, in 2, q. 19, ad 3 et 4, quatenus dicit nullum esse actum malum, nisi quatenus a Deo prohibitus est, et qui non possit fieri bonus si a Deo præcipiatur, et e converso: unde supponit totam legem naturalem consistere in præceptis divinis a Deo positus, quæ ipse posset auferre et mutare. Quod si instet aliquis talem legem non naturalem esse, sed positivam, responderet, dici naturalem, quia est proportionata naturis rerum, non quia non sit extrinsecus a Deo posita: et in hanc sententiam inclinat Gerson, p. 3, tr. de Vit. spirit., lect. 1, corol. 10 et 11, alphab. 61, lit. E et F, et ideo in lect. 2 et 3 ait legem naturalem, quæ in nobis est, non esse tantum signum dictaminis recti divini intellectus, sed etiam divinæ voluntatis. Et hanc sententiam defendunt late Petrus Aliacus, in 1, q. 14, a. 3, ubi ait voluntatem divinam esse primam legem, et ideo posse creare homines ratione utentes sine omni lege. Idem latissime Andreeas de Novo Cast., in 1, d. 48, q. 1, a. 1. Qui etiam addunt totam rationem boni et mali in rebus ad legem naturæ pertinentibus positam esse in voluntate Dei, et non in iudicio rationis, etiam ipsius Dei, neque in rebus

ipsis, quæ per talem legem vetantur, aut præcipiuntur. Fundamentum hujus sententiæ videtur esse: vel quia actiones non sunt bonæ aut malæ, nisi quia a Deo præceptæ aut prohibitæ: quia ipsemet Deus non ideo vult hoc præcipere, aut prohibere creaturæ, quia malum est aut bonum, sed potius ideo hoc est justum vel injustum, quia Deus voluit illud fieri, aut non fieri, juxta illud Anselmi in Prosolog., c. 11. Illud est justum, quod vis; et non justum, quod non vis. Quod etiam sentit Hugo Victor., l. de Sacr. p. 4, c. 1, et Cyprianus, l. de Singularit. Clericorum, illi attributo.

5. *Prima assertio.* — *Lex naturalis non solum est indicativa mali, et boni, sed etiam continet præceptionem et prohibitionem utriusque.* — Mihi vero neutra sententia satisfacit, et ideo mediam viam tenendam censeo, quam existimo esse sententiam D. Thomæ, et communem theologorum. Dico ergo primo: Lex naturalis non tantum est indicativa mali et boni, sed etiam continet propriam prohibitionem mali, et præceptionem boni. Ita sumo ex D. Thoma, 1. 2, q. 71, a. 6, ad 4, dicente, per comparisonem ad legem humanam non omnia peccata esse mala, quia prohibita: per comparisonem autem ad legem naturalem, quæ continetur principaliter in lege æterna, et secundario in indicatorio rationis naturalis, omne peccatum esse pravum, quia prohibitum, et q. 100, a. 8, ad 2 ait Deum non posse negare seipsum, et ideo non posse ordinem suæ justitiæ auferre, sentiens, non posse non prohibere ea quæ mala sunt, et contra rationem naturalem. Idem sentit Bonaventura, in 2, d. 35, dub. 4, circa litteram, aperte Gerson, in dict. tract. de Vita spirit., lect. 2 per totam, præsertim corol. 5, ubi sic definit rationem naturalem: *Lex naturalis præceptiva est signum inditum cuilibet homini non impedito in usu debito rationis, et notificativum voluntatis divinæ volentis, creaturam rationalem humanam teneri ad aliquid agendum, vel non agendum per consecutionem sui finis naturalis.* Quæ definitio fortasse plura comprehendit quam sit necesse, nunc vero solum ea utimur, quatenus proposito inservit. Et hanc etiam assertionem supponunt auctores secundæ sententiæ, et eandem late defendit Victor. in relect. de Perven. ad usum rationis, n. 8 et sequentibus.

6. *Confirmatur rationibus assertio.* — Probatur autem primo ex proprietate legis: nam lex naturalis est propria lex; ita enim de illa loquuntur et sentiunt omnes Patres, theologi